

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 17: Filozofie, politologie a ostatní humanitní a společenskovědní obory

**Historie trestu smrti v Československu v letech
1945-1990 a jeho reflexe z dobového tisku**

**History of the death penalty in Czechoslovakia in the
years 1945-1990 and its reflection in the
contemporary press**

Autoři: Veronika Janoušková

Škola: Česko-anglické gymnázium, Třebízského 1010/9, 370 06
České Budějovice

Kraj: Jihočeský kraj
Konzultant: Mgr. Petr Klier

České Budějovice 2025

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Českých Budějovicích dne 10.2.2025.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému konzultantovi Mgr. Petrovi Klierovi za pomoc, návrhy, motivaci a vedení mé práce. Dále také rodině za podporu, názory a diskuze, které se mnou o tématu vedli.

Anotace

Ve své práci SOČ jsem se zabývala historií trestu smrti v poválečném Československu a jeho reflexí v dobovém tisku. Práce popisuje klíčové změny v trestním právu v průběhu let 1945 až 1990, udělování milostí a představuje podrobněji i pár jednotlivých případů, během kterých byl trest udělen. V praktické části jsem zkoumala, jak o trestu smrti psali ve veřejném tisku. Pracovala jsem především s tiskem Rudé právo. Práce dochází k závěru, že to nebylo příliš populární téma, o kterém by se často psalo a v případech kdy ano, bylo to buď negativně nebo pouze heslovitě bez přílišných detailů. Po jeho zrušení, tedy po roku 1990, docházelo k poměrně častým spekulacím a průzkumům veřejného mínění, zda by společnost byla pro obnovu trestu, či nikoliv.

Klíčová slova

Trest smrti; absolutní trest; poválečné Československo; udělování milostí; trestní právo; soudnictví v komunistickém Československu

Annotation

In my SOČ work, I dealt with the history of the death penalty in post-war Czechoslovakia and its reflection in the contemporary press. The thesis describes the key changes in criminal law between 1945 and 1990, the granting of pardons and presents in detail a few individual cases during which the sentence was imposed. In the practical part, I examined how the death penalty was covered in the public press. I worked primarily with the Red Law press. The thesis concludes that it was not a very popular topic to write about very often and in the cases where it was, it was either negatively or just in a slogan without much detail. After its abolition, i.e. after 1990, there was quite frequent speculation and opinion polls as to whether or not society would be in favour of reinstating the penalty.

Keywords

Death penalty; absolute punishment; post-war Czechoslovakia; pardon; criminal law; judiciary in communist Czechoslovakia

Obsah

<u>1</u>	<u>Úvod</u>	8
<u>2</u>	<u>Historie trestu smrti před rokem 1945 – vznik ČSR</u>	9
2.1	<u>Tomáš Garrigue Masaryk a jeho postoj k trestu smrti</u>	10
2.1.1	<u>Případ bratrů Kolínských</u>	10
2.2	<u>Trest smrti během německé okupace</u>	11
<u>3</u>	<u>Trest smrti v poválečném Československu</u>	12
3.1	<u>Mimořádné lidové soudy a mezinárodní kontext</u>	12
3.2	<u>Dekrety a fungování mimořádných soudů</u>	12
3.3	<u>Významné procesy a tresty</u>	12
3.4	<u>Retribuce na Slovensku</u>	13
3.5	<u>Celkové výsledky retribucí</u>	13
3.5.1	<u>Případ Karla Hermanna Franka</u>	13
<u>4</u>	<u>Trest smrti v komunistickém Československu</u>	14
4.1	<u>Zákon na ochranu lidově demokratické republiky</u>	14
4.2	<u>Represivní politické procesy po roce 1948</u>	14
4.3	<u>Trest smrti podle nového zákona</u>	15
4.4	<u>Proces poprav v první polovině 50. let</u>	15
4.5	<u>Změny s rokem 1956</u>	16
<u>5</u>	<u>Trest smrti v 60. a 70. letech</u>	16
5.1	<u>Případ Vladivoje Tomka</u>	17
5.2	<u>Novela trestního zákona č. 45/1973 Sb.</u>	18
5.3	<u>Poslední popravená žena</u>	18
5.3.1	<u>Případ Olgy Hepnarové</u>	18
<u>6</u>	<u>Konec trestu smrti v Československu</u>	19
6.1	<u>Případ Vladimíra Lulka</u>	20
6.2	<u>Případ Štefana Svitka</u>	21
<u>7</u>	<u>Praktická část – metodika</u>	21
7.1	<u>Reflexe případu Karla Hermanna Franka</u>	22
7.2	<u>Trest smrti jako varování</u>	23
7.3	<u>Reflexe případu Milady Horákové</u>	23
7.4	<u>Reflexe případu Vladimíra Lulka</u>	25
7.5	<u>Doba přelomu</u>	26

7.5.1	<u>Názor prokurátora Jiřího Teryngela v roce 1990</u>	27
7.6	<u>Rozbor průzkumů veřejného mínění</u>	27
8	<u>Závěr</u>	29
9	<u>Použitá literatura</u>	30

Úvod

Téma mé středoškolské odborné činnosti se týká historie trestu smrti v Československu v letech 1945 až 1990 a tím, jak jej vnímala veřejnost v průběhu sledovaného období. Jedná se tedy hlavně o dobu poválečnou, od konce 2. světové války až do zrušení tohoto trestu. Tato doba se vyznačuje mnoha nespravedlivými soudními procesy a krutým zacházením s odsouzenými.

Ke zpracování tohoto tématu mě motivovala především vlastní zvědavost a zájem o dění na našem území v nespravedlivé době komunismu a také mé vysněné budoucí studium práv. O právo se zajímám už od útlého věku i kvůli faktu, že moji oba rodiče v tomto odvětví pracují a jsou mou velkou inspirací.

I přes to, že jsem si vědoma, že toto téma bylo již mnohokrát zpracováno v odborné literatuře i jinými studenty, věřím, že je důležité si ho a jeho brutalitu především druhé poloviny 20. století, kterým se má práce zabývat, neustále připomínat a nezapomínat na něj a jeho oběti. Cílem mé práce je shrnout toto téma a představit problematiku, jak byl absolutní trest využíván v poválečném Československu, vývoj legislativy a justice v tomto období a snaha poukázat na to, jak moc a často se zákony a proces měnily.

Proto se na téma ve své první teoretické části snažím dívat přes tehdejší legislativu a popisovat některé z daných zákonů, které tresty ovlivňovaly. Zprvu představím, jak se tento trest aplikoval před koncem druhé světové války, a jaký na něj měl názor například T. G. Masaryk. Dále se práce zabývá obdobím krátce po konci války, tedy německou okupací s prolnutím do doby komunismu, která nastala převratem v roce 1948. Postupně se v práci budu snažit dojít k úplnému zrušení absolutního trestu na našem území, ke kterému došlo v roce 1990. V každé době se snažím představit aspoň jeden případ a popsat jeho proces a okolnosti, které vedly k udělení tohoto nejvyššího možného trestu. Vycházím zde z odborné literatury týkající se tématu trestu smrti jak uvedl například Jan Kuklík v článku Prezident Masaryk a trest smrti v kulturně historickém revue Dějiny a současnost, Otakar Liška a kolektiv v dokumentaci Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989 nebo Robert Fico v jeho knize Trest smrti.

V praktické části se pokusím popsat, jak se o trestu smrti vyjadřovali v tehdejších médiích nebo literatuře a snažit se pochopit, jak tehdejší společnost tento trest vnímala. Zda spíše pozitivně nebo negativně, a jestli byli spíše pro jeho ponechání či zrušení.

Historie trestu smrti před rokem 1945 – vznik ČSR

Den 28. říjen 1918 vstoupil do dějin jako den vzniku samostatné Československé republiky (ČSR). Tento historický okamžik však přinesl mnoho problémů a diskuzí. Jedním z klíčových témat byla otázka platnosti právních předpisů. Významná debata se vedla také o trestu smrti.

Po vzniku ČSR odborná veřejnost kritizovala skutečnost, že stát nadále vychází z trestněprávních předpisů Rakouska-Uherska. Byla zřejmá potřeba vytvoření jednotného trestního zákona pro Čechy a Slovensko, který by nahradil Rakouský trestní zákon z roku 1852 a Uherský trestní zákoník z roku 1878.

Práce na novém trestním zákoně začaly v roce 1920 pod vedením ministra spravedlnosti Dr. Alfréda Meissnera.¹ V rámci této reformy byla vytvořena odborná komise, která připravila návrh obecné a zvláštní části zákona. Výsledkem byla *Přípravná osnova trestního zákona* publikovaná v roce 1926.²

Soudy podle přípravné osnovy trestního zákona mohly ukládat dva typy opatření, a to tresty a zabezpečovací opatření. Účelem trestů byla odplata za trestný čin, zatímco zabezpečovací opatření mělo chránit společnost před nebezpečnými osobami.³

Trest smrti nebyl v konečné verzi osnovy z roku 1926 zahrnut, výjimkou bylo pouze stanné právo. Hlavním argumentem pro jeho vypuštění byla nemožnost nápravy justičního omylu. Alternativou k trestu smrti měl být účelně vykonávaný doživotní žalář. Přesto byl trest smrti diskutován jako mimořádné opatření v případech recidivy u osob odsouzených k doživotnímu trestu.⁴

Přijetí osnovy nakonec ztroskotalo kvůli ekonomickým obtížím, obavám z oslabení trestní represe a konzervativnímu přístupu praxe. Kritici upozorňovali na snížení trestních sazeb a obtížnost aplikace nových principů. Navzdory své modernosti a reflektování aktuálního vývoje doby zůstala osnova nerealizovaná.⁵ Pozdější pokusy o její aktualizaci a přijetí byly přerušeny politickými událostmi roku 1939.

¹ FENYK, Jaroslav. Trestní právo. In SKŘEJPKOVÁ, Petra (ed). Antologie československé právní vědy v letech 1918–1939. Praha: Linde, 2009, s. 374.

² Týž s. 375.

³ SOLNAŘ, Vladimír. Osnova trestního zákona. Právník, 1926, roč. 65, sešit 8, s. 243–244

⁴ MÍŘICKÁ, August. Osnova československého zákona trestního. Právník, 1922, roč. 41, sešit II, s. 39.

⁵ SOLNAŘ, Vladimír a kol. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009, s. 48–49

Tomáš Garrigue Masaryk a jeho postoj k trestu smrti

S Československou republikou je úzce spjat její první prezident, Tomáš Garrigue Masaryk. Prezident Masaryk se veřejně vyjadřoval proti trestu smrti. Popravy považoval za přežitek středověké krutosti a odmítal tvrzení o jejich odstrašujícím účinku.⁶ Jeho funkce ho ale stavěla před těžká rozhodnutí, kdy byl nucen podepsat řadu rozsudků smrti. Přesto je důležité zmínit, že rovněž udělil několik stovek milostí.

V období let 1919–1938 bylo uděleno celkem 422 milostí. Za první republiky bylo k trestu smrti odsouzeno 433 osob, avšak vykonáno bylo pouze 21 poprav. Občanské i vojenské soudy odsuzovaly tyto osoby především za závažné loupežné vraždy a vojenskou zradu. Z uvedených čísel vyplývá, že ve zhruba 95 % případů prezident udělil milost.⁷

V roce 1923 došlo k vykonání prvních poprav za brutální vraždy. Ve dvou případech, Ludvíka Nováka a Josefa Kolínského, prezident milost neudělil. Tato rozhodnutí vyvolala veřejné diskuse a kritiku, protože Masaryk byl znám svým negativním postojem k absolutnímu trestu.⁸

V dalších letech došlo ke zklidnění situace, přesto několik neudělených milostí u brutálních mnohonásobných vrahů v letech 1927–1930 opět vzbudilo pozornost.⁹

Během jeho prezidentství bylo vykonáno jen 11 poprav, většinou u nejzávažnějších zločinů, což ukazuje, že trest smrti schvaloval pouze výjimečně a v krajních případech.¹⁰

Případ bratrů Kolínských¹¹

Josef Kolínský utrpěl během I. světové války tři zranění, byl vyznamenán za statečnost a onemocněl tuberkulózou. Bydlel v Praze s jeho matkou a mladším bratrem Janem, se kterým později provedl loupež a trojnásobnou vraždu hodináře Josefa Ledeckého, jeho manželky a dcery ubitím kladivem a tyčí.

Vrazi byli rychle, a to během čtyř dnů vypátráni a zatčeni. Prvně se k aktu přiznal mladší z bratrů Jan, který policii odhalil jejich skrýš, kam ukradené šperky, hodinky a hotovost ukryli. Josef se přiznal až po devíti dnech, ale označil se za iniciátora a bral vinu na sebe.

⁶ KUKLÍK, Jan. Prezident Masaryk a trest smrti. Dějiny a současnost, 1998, roč. 20, č. 5, s. 31.

⁷ LIŠKA, Otakar a kol. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006, s. 16.

⁸ KUKLÍK, Jan. Prezident Masaryk a trest smrti. Dějiny a současnost, 1998, roč. 20, č. 5, s. 31–32

⁹ Týž s. 32.

¹⁰ LIŠKA, Tresty smrti vykonané v Československu..., s. 36.

¹¹ Případ bratrů kolínských, dostupné: [online](#)

Oba bratři byli soudem odsouzeni k trestu smrti, ale mladšímu Janovi nakonec byla udělena milost T. G. Masarykem a trest mu byl změněn na doživotní vězení. Josef Kolínský byl dne 24. ledna 1923 popraven oběšením v Praze na Karlově náměstí před trestním soudem. Během poprav byli přítomni novináři, soudní lékaři a policisté. Josefova poslední slova zněla "Pane presidente, moje poslední slova jsou, abyste ještě dlouho zdrav vládl." a mával novinářům s cigaretou v ruce.

Toto byla druhá poprava provedena v historii samostatného Československa.

Trest smrti během německé okupace

Během německé okupace v letech 1939–1945 v českých zemích došlo k brutálnímu potlačení demokracie a nastolení teroru, kde lidský život ztratil hodnotu. Výkon trestu smrti byl častý, i za drobná provinění. Německé a protektorátní právo fungovalo paralelně, přičemž nacistická justice zaváděla tvrdé tresty a zrychlené procesy. Trestné činy zahrnovaly například poslušání zahraničního rozhlasu či nedodržování válečných nařízení.¹²

Gestapo využívalo brutální metody vyšetřování v Petschkově paláci i dalších věznicích, včetně mučení a nelidského zacházení. Odsouzení k smrti byli často deportováni do Drážďan, kde byli během tří měsíců popraveni. Kapacita německých věznic však nestačila a přeprava vězňů proces protahovala, což vedlo k instalaci gilotiny v pankrácké věznici, kde bylo od dubna 1943 do dubna 1945 popraveno 1079 osob z toho 155 žen. Dále se popravovalo na kobylické střelnici a v ruzyňských kasárnách.¹³

Reinhard Heydrich zavedl výjimečný stav a stanné soudy, které ukládaly tresty smrti okamžitě, bez možnosti odvolání. Oběti zahrnovaly odbojáře i osoby obviněné z narušování hospodářství. Stanné soudy odsoudily k smrti stovky lidí, jejichž těla byla často spalována, aby nacisté zahladili stopy. Ti, kteří popraveni nebyli, byli posíláni do koncentračních táborů.¹⁴ Popravy probíhaly na již zmíněných místech v Praze a dále pak na brněnských Kounicových kolejích, které se staly centrem teroru na Moravě, kde byly popraveny stovky osob, včetně mnoha během heydrichiády.¹⁵ Tam byly dokonce veřejně prodávány vstupenky na popravy.¹⁶

¹² FRANCEK, Zločin a trest v českých dějinách, 1999, s. 80

¹³ HLAVÁČEK, Jaromír, KAUCKÝ, Tomáš. Ve spárech nacismu. Praha: Federální ústřední výbor Československého svazu protifašistických bojovníků, 1985, s. 36.

¹⁴ FRANCEK, Zločin a trest..., s. 365–366.

¹⁵ Období teroru za nacistické okupace českých zemí, zahájené příchodem R. Heydricha

¹⁶ FRANCEK, Zločin a trest..., s. 374.

Nacisté se na konci války snažili zahltit stopy například rozebráním a svržením gilotiny z Pankráce z Karlova mostu do Vltavy.¹⁷

Trest smrti v poválečném Československu

Mimořádné lidové soudy a mezinárodní kontext

Po skončení druhé světové války vznikly mimořádné lidové soudy v Československu s cílem potrestat nacistické zločince, zrádce a kolaboranty. Tyto procesy byly součástí širšího trendu v Evropě, kdy země okupované nacistickým Německem usilovaly o vypořádání se s těmi, kteří spolupracovali s okupační mocí. Základy těchto retribucí byly položeny během válečných konferencí, jako byly třetí Moskevská konference, Postupimská konference, a také Londýnská dohoda z roku 1945, která zřídila Mezinárodní vojenský tribunál pro procesy v Norimberku. Tuto dohodu podepsalo i Československo.

Rezoluce OSN z roku 1946 definovala zločiny proti míru, lidskosti a válečné zločiny, přičemž státy byly vyzvány k jejich potrestání.¹⁸

Dekrety a fungování mimořádných soudů

V Československu byl hlavním právním základem Dekret prezidenta republiky č. 16/1945. Na jeho základě vznikl Národní soud a mimořádné lidové soudy. Trestaly se zločiny spáchané v období od května 1938 do konce roku 1946, přičemž Národní soud se zaměřil na vysoce postavené protektorátní činitele české národnosti a domácí kolaboranty.¹⁹ Národní soud rozhodoval v sedmičlenných senátech, jejichž členy jmenovala vláda, přičemž šlo hlavně o odbojáře nebo oběti perzekucí. Rozsudky byly neodvolatelné a tresty sahaly od vězení přes doživotí až po trest smrti, který mohl být vykonán do dvou hodin po jeho vyhlášení. Veřejnost měla často přístup k těmto procesům, což mělo sloužit jako odstrašující příklad.²⁰

Významné procesy a tresty

Mezi nejvýznamnější procesy patřilo stíhání členů protektorátní vlády, kde byl patrný politický tlak na soudy. Přesto se nepodařilo vždy dosáhnout nejpřísnějších trestů, což vyvolalo

¹⁷ HLAVÁČEK, Jaromír, KAUCKÝ, Tomáš. Ve spárech nacismu..., s. 36.

¹⁸ LIŠKA, Tresty smrti vykonané v Československu ..., s. 18–19.

¹⁹ LIŠKA, Tresty smrti vykonané v Československu..., s. 19

²⁰ FRANCEK, Zločin a trest... s. 83–85

nespokojenost vlády.²¹ Celkem bylo před Národním soudem souzeno 80 osob, z nichž 18 dostalo trest smrti.²² V mimořádných lidových soudech byly řešeny i případy vedoucích představitelů německé okupace, například Kurta Daluege, který byl popraven v roce 1946, nebo sudetoněmeckých politiků. Mnoho z nich ale trestu uniklo uprchnutím nebo úmrtím. Šest jich bylo popraveno v únoru 1947.²³

Retribuce na Slovensku

Na Slovensku byl zřízen samostatný systém retribučních soudů, zahrnující Národní soud, okresní a místní lidové soudy. Národní soud se zabýval především politickými představiteli Slovenské republiky a členy Hlinkových gard. I zde byly tresty přísné, přičemž trest smrti byl často vykonáván ihned po rozsudku, pokud nebyla udělena milost. Na Slovensku bylo k trestu smrti odsouzeno 65 lidí.²⁴

Celkové výsledky retribuací

Od května 1945 do konce roku 1948 bylo v Československu odsouzeno přes 33 000 osob, z toho polovina byli Němci, 35 % Češi a Slováci, zbytek příslušníci jiných národností. Bylo vykonáno 714 poprav, včetně Karla Hermanna Franka, jehož veřejná poprava v roce 1946 na Pankráci byla poslední veřejnou popravou v zemi.²⁵

Případ Karla Hermanna Franka

K. H. Frank narozený v Karlových Varech byl knihkupcem, který v roce 1933 založil skupinu Sudetoněmecké vlastenecké fronty, později známá pod názvem Sudetoněmecká strana – SdP. Byl aktivním nacistou s hodností SS. Po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava se stal státním tajemníkem a aktivně ovlivňoval dění v protektorátu. Dále v roce 1943 říšským ministrem pro Čechy a Moravu. Tato funkce mu umožňovala například ukládat popravu bez soudního řízení.

V roce 1945 při jeho cestě z Prahy do Německa byl zadržen a odsouzen Mimořádným lidovým soudem v Praze, nikoliv Norimberským tribunálem, k trestu smrti oběšením, a to hlavně za odpovědnost na likvidaci Lidic v roce 1942. Dále shledán vinným za události 17. listopadu 1939, kdy došlo ke střelbě studentů a za deportaci tisíců občanů na nucené práce do Německa. Za tyto akce ale nebyla vynesena žádná rozhodnutí. K. H. Frank se bránil tím, že Hitlerova

²¹ FRANCEK, Zločin a trest... s. 76

²² BORÁK, Mečislav. Spravedlnost podle dekretu. Ostrava: Tilia, 1998, s. 62–63.

²³ Týž s. 56–58

²⁴ Týž s. 86–87.

²⁵ CHMEL, Ladislav. Nejslavnější popravu. Praha: Petrklíč, 2004, s. 104–107.

rozhodnutí pouze podepisoval a nemohl proti tomu cokoliv udělat. Všechny žádosti o milost byly zamítnuty a 22. května 1946 byl veřejně oběšen na dvoře pankrácké věznice.²⁶

Tyto procesy byly jedním z pilířů poválečného vyrovnání s nacistickou minulostí.

Trest smrti v komunistickém Československu

Po únorovém převratu v roce 1948 nastalo v Československu období potlačování lidských a politických práv. Cílem politických procesů s vykonstruovanými obviněními nebylo pouze zlikvidovat odpůrce režimu, ale také šířit strach mezi obyvatelstvem.

Zákon na ochranu lidově demokratické republiky

V roce 1948 byl schválen zákon č. 231/1948 Sb., který měl chránit lidově-demokratickou republiku a umožňoval ukládat trest smrti za činy jako velezrada, špionáž nebo útoky na vládní představitele. Mezi lety 1948 a 1950 bylo za politické zločiny uděleno 99 trestů smrti, což bylo výrazně více než za vraždy, kterých bylo vykonáno 16.²⁷

Oběťmi těchto rozsudků nebyli jen odpůrci režimu, ale i členové komunistické strany, kteří byli považováni za potenciální ohrožení systému. Jakýkoli projev nesouhlasu s režimem byl nekompromisně potlačován. Státní bezpečnost organizovala politické procesy, během nichž byli zatčení vystaveni brutálním výsledkům s cílem vynutit doznání.

Represivní politické procesy po roce 1948

Po roce 1948 se staly charakteristickými veřejné politické procesy s cílem ovlivnit širokou veřejnost. Na základě zákona č. 232/1948 Sb. vznikl Státní soud a Státní prokuratura, které sloužily jako nástroje perzekuce pod kontrolou KSČ a Státní bezpečnosti. Tím došlo k porušení principů nezávislosti soudnictví. Tyto instituce působily na celém území státu a v období jejich fungování mezi lety 1948 a 1952 bylo Státním soudem odsouzeno přibližně 27 000 lidí.

Během svého mandátu v letech 1948 až 1953 udělil prezident Klement Gottwald milost pouze 17 osobám odsouzeným za protirežimní činnost a jedné osobě odsouzené za vraždu. Celkem bylo v tomto období popraveno 234 lidí, z nichž 189 za politické zločiny.²⁸

²⁶ Konec K. H. Franka, dostupné: [online](#)

²⁷ FICO, Robert. Trest smrti v česko-slovenskom trestnom práve. Bratislava: Právnický inštitút Ministerstva spravlivosti SR, 1991, s. 22.

²⁸ ŠIMÁNKOVÁ, Alena, VOREL, Jaroslav a kol. Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2003, s. 15.

Toto vysoké množství poprav dokazuje, že režim používal trest smrti jako klíčový nástroj k posílení své kontroly a neváhal využít i ty nejtvrďší metody k zastrašení a likvidaci svých odpůrců.

Trest smrti podle nového zákona

V roce 1950 byl přijat nový trestní zákon č. 86/1950 Sb., který nahradil starší právní normy z 19. století. Tento zákon přinesl rozšíření použití trestu smrti, který se mohl ukládat až za 25 různých trestných činů, jako byla vražda, sabotáže, velezrada, vyzvědačství, obecné ohrožení, a dokonce i ohrožení zásobování.

Trest smrti byl považován za jednu z hlavních sankcí, vedle trestu odnětí svobody a nápravných opatření. Výkon trestu smrti byl nejčastěji prováděn oběšením, v některých obdobích, kdy byla vlast bezpečnostně ohrožena, také zastřelením.

Pokud byl trest smrti považován za příliš přísný, mohl být místo něj uložen trest odnětí svobody, ale pouze v případě, že existovaly polehčující okolnosti. Ten byl pak buď na doživotí nebo se pohyboval mezi 15 až 25 lety.²⁹

Proces poprav v první polovině 50. let

V první polovině 50. let byly popravy vykonávány velmi krutým způsobem – odsouzený byl oběšen na speciálním zařízení, které mu neumožnilo zlomit si vaz, a jeho smrt tedy trvala 10 až 15 minut, během kterých visel a dusil se.

V roce 1953 byly popravy centralizovány a vykonávány na Pankráci v Praze. Odsouzený poslední den před popravou po tom, co mu byl přečten rozsudek a byl obeznámen se zamítnutou žádostí o milost měl možnost napsat rozloučení nebo se setkat s příbuznými. Následující den byla vykonána exekuce za úsvitu.³⁰

Tato praxe byla velmi kritizována pro svou brutalitu a způsobila veřejné i politické obavy. V dubnu 1954 byla dokonce vytvořena zpráva ministerstvem vnitra a generálním prokurátorem, která byla postoupena Ústřednímu výboru KSČ, kritizovala tento proces a upozorňovala na utrpení odsouzených způsobené čekáním na popravu. Také řešila výběr popravčích z dobrovolníků různých profesí, kteří za výkon dostávali odměnu až 600 Kčs.³¹

²⁹ FICO, Robert. Trest smrti. Bratislava: Kódexpress, 1998, s. 46.

³⁰ LIŠKA: Tresty smrti vykonané v Československu..., s. 24.

³¹ FICO, Robert. Trest smrti. Bratislava: Kódexpress, 1998, s. 47–48.

To vedlo ke změně a od roku 1954 až do roku 1990, kdy došlo ke zrušení absolutního trestu, se trest oběšením prováděl v uzavřených místnostech na Pankráci v Praze bez možností návštěv. S rozsudkem byl odsouzený obeznámen krátce před samotným aktem a tím měl být ušetřen čekání. Popravčími byli pouze zaměstnanci ministerstva vnitra, nikoliv dobrovolníci.³²

Změny s rokem 1956

Dále v roce 1956 došlo k dalším změnám. Zákonem č. 63/1956 Sb. se změnila kvalifikace některých trestných činů, za které dříve byli odsouzení trestáni absolutním trestem. Také odnětí svobody na doživotí bylo rekvalifikováno na odnětí svobody na 25 let.³³

Změny nastaly i v soudnictví. Touto novelizací byla nařízena povinnost prověřovat každý verdikt, který měl uložit trest smrti a tyto verdikty byly předkládány k posouzení Nejvyššímu soudu, ze kterého mohl rozsudek v případě, že soud nezjistil porušení zákona putovat dál k přezkoumání na ministerstvo spravedlnosti. Absolutní trest mohl být vykonán, pokud rozsudek po přezkoumání zůstal nedotčen a nebyla podána žádost o milost nebo byla zamítnuta. Během exekuce byl přítomen soudce, státní zástupce (prokurátor), ředitel věznice a lékař. To poukazuje na snahu zajistit formální správnost a proces zdokumentovat. Mezi lety 1962 a 1988 bylo k trestu smrti odsouzeno 131 lidí. U 42 případů z nich bylo při přezkoumání zjištěno porušení zákona ovlivňující finální rozhodnutí o trestu.³⁴

Z těchto statistik lze soudit, že přezkoumávání mělo velký význam, protože skoro u třetiny odsouzených byla zjištěna chyba v soudním řízení nebo v nesprávné aplikaci práva, které vedly k nespravedlivým trestům.

Trest smrti v 60. a 70. letech

V roce 1961 přišly další právní úpravy. Zákonem č. 140/1961 Sb. došlo opět ke zvýšení počtu trestných činů, které mohly být trestány uložením trestu smrti, a to nyní až u 33 různých typů případů. Velkou skupinou se staly vojenské trestné činy, jako bylo například vyhýbání se výkonu vojenské služby, zběhnutí, zbabělost před nepřítelem, nesplnění bojového úkolu a mnoho dalších. Vedle těchto vojenských se jednalo samozřejmě o vraždy, sabotáže, ohrožení bezpečnosti obecně, ale i například vzdušného dopravního prostředku. Absolutní trest zde figuroval jako trest výjimečný s možností alternativy odnětí svobody. Těhotné ženy a nezletilí

³² Týž..., s. 47-48.

³³ BESTOVÁ, Cornelia C. Trest smrti v německo-českém porovnání. Brno: Doplněk, 1996, s. 141.

³⁴ LIŠKA: Tresty smrti vykonané v Československu..., s. 25.

nesměli být k trestu smrti odsouzeni. Trest mohl být uložen jen v případě, že čin měl závažné následky, byl pro společnost zvláště nebezpečný, třeba brutalitou provedení nebo pokud se jednalo se o nemorálně naplánovaný a motivovaný případ a pokud by ani odnětí svobody do 15 let odsouzeného nenapravilo. Trest byl realizován oběšením a během válečného stavu zastřelením.³⁵

Došlo tedy sice ke zvýšení počtu skutkových podstat, které mohly být sankciovány absolutním trestem, na druhou stranu byla také zpřísněna kritéria k jeho udělení.

Nejvyšší trest se ukládal pouze za závažné případy vražd a už nikoliv za politické trestné činy, i přes to, že je novelizace nevyklučovala. Poslední poprava za trestnou politickou aktivitu byla vykonána 17. listopadu 1960 Vladivojovi Tomkovi.³⁶

Případ Vladivoje Tomka³⁷³⁸

Vladivoj Tomek byl studentem pražského gymnázia narozen v roce 1933, který již od roku 1948 projevoval svůj protikomunistický postoj kreslením karikatur a distribucí protirežimních letáků. Počátkem 50. let si našel myšlenkově spřízněné kamarády, s kterými byli odbojově naladěni.

Státní bezpečnost ve spisech uvádí jejich plány na poškození železniční trati ve Stromovce, výbuchu v sekretariátu KSČ v Praze 7, zapálení budovy Národního výboru a provizorního mostu přes Vltavu u Štvanice nebo podpálení dřevěného lešení kolem vznikající Stalinovy sochy na Letné. Žádné z těchto akcí nebyly uskutečněny. Tomek to nazývá fantazírováním. Potvrdil ale, že se pokoušeli o výrobu výbušnin a snili o povstání. Proto ke konci roku 1952 přepadli vojenskou hlídku u vysílací stanice ve Strašnicích za účelem zisku zbraní pro plánovaný odboj. Během přestřelky, kdy byly obě strany ozbrojeny. Nedošlo k žádné ztrátě na straně útočníků, kteří stříleli podstatně méně, ale vojáci se potýkali se dvěma zraněními, na které jeden z nich podlehl. Tomek s kamarády nebyli bezpečnostními orgány dohledáni.

V roce 1956 byli inspirováni protikomunistickými povstáními v sousedním Polsku a nedalekém Maďarsku k dalším povstaleckým plánům. Plánovali napadnout pražský prvomájový průvod v roce 1958 s možným atentátem na stranické funkcionáře a realizací demonstrace na Václavském náměstí.

³⁵ FICO: Trest smrti v česko-slovenskom trestnom práve..., s. 27–28.

³⁶ KÝR, Aleš. Pankrácká popraviště z let 1926–1989. Historická penologie, 2006, č. 1, s. 6–11.

³⁷ Dostupné: [online](#)

³⁸ Dostupné: [online](#)

V prosinci 1959 byla Tomkova skupina dopadena za padělání peněz v souvislosti se snahou získání potřebných zbraní pro odboj. V březnu 1960 bylo vyšetřování ukončeno. Příslušníci skupiny byli odsouzeni za velezradu, vraždu, loupež a padělání k odnětí svobody na dobu 2,5 až 25 let. Vladivoj Tomek byl označen za hlavního aktéra, a proto mu byl udělen trest smrti. Jeho žádost o milost byla zamítnuta, a tak dne 17. listopadu 1960 byl vykonán jeho trest v pražské Pankrácké věznici.

V roce 2001 mu byla věnována pamětní deska na Praze 7, jako památka na poslední osobu popravenou komunistickou justicí z politických důvodů.³⁹

Novela trestního zákona č. 45/1973 Sb.

S rokem 1973 přichází další úprava trestu smrti. Jako alternativní náhradu k němu, pokud to soud shledal přijatelným, mohl být odsouzenému udělen trest odnětí svobody na 15 až 25 let. Zákon č. 140/1961 Sb. definující horní hranici trestu odnětí svobody 15 let se v praxi ukázal jako příliš mírný trest v určitých případech oproti trestu absolutnímu. To vedlo k prodloužení délky trestů ve vězení. Tuto alternativní možnost k trestu smrti soudy využívaly poměrně často.⁴⁰

Poslední popravená žena

Počet poprav oběšením provedených mezi lety 1965 až 1980 bylo 39, všechny za několikanásobné vraždy.⁴¹

V těchto letech, přesněji 12. března 1975, došlo také k poslední popravě ženy, Olgy Hepnarové v pražské věznici na Pankráci.⁴²

Případ Olgy Hepnarové⁴³

Olga Hepnarová, narozená v Praze v roce 1951, byla už od dětství považována za problémové dítě. Nerada chodila do škol, které často střídala až skončila na lékařské doporučení v Dětské psychiatrické léčebně v Opařanech, kde dokončila povinnou školní docházku. Kvůli problémům ve škole si ve svých 13 letech pokusila vzít život.

³⁹ Pamětní deska Vladivoje Tomka, Praha 7, dostupné: [online](#)

⁴⁰ FICO, Robert. Trest smrti. Bratislava: Kódexpress, 1998, s. 53.

⁴¹ KÝR, Aleš a kol. Památník Pankrác. Historická penologie, 2003, č. 1, s. 10.

⁴² CHMEL: Nejslavnější popravy..., s. 159–167.

⁴³ Případ Olgy Hepnarové, dostupné: [online](#)

Ani v pracovním životě nebyla oblíbeným zaměstnancem. Pro její špatnou pracovní morálku, zvláštnost, uzavřenost a izolovanost, jak ji jiní popisovali, často měnila pracovní pozice. Celkově nebyla společností příliš oblíbená i z důvodu, že pravidelně vyvolávala konflikty.

Sama ostatní viděla velmi negativně a kritizovala jejich chování vůči ní. Plánovala se všem chladnokrevně pomstít. Vybrala si způsob najetí nákladním automobilem do lidí na frekventovaném místě. Akt byl uskutečněn 10. července 1973 na třídě Obránců míru směrem k tramvajové stanici Strossmayerovo náměstí v Praze.⁴⁴ Na místě bylo přítomno 25 lidí, z toho 3 byli na místě mrtví a 17 jich bylo zraněno. V nemocnici pak dalších 5 osob podlehl svým zraněním. Celkem Olga Hepnarová usmrtila 8 osob a 12 zranila. Z toho polovinu těžce.

Bylo prokázáno, že netrpěla žádnou duševní chorobou a trestný čin tedy spáchala za plného vědomí s rozmyslem a úvahou. Byla odsouzena 6. dubna 1974 k nejvyššímu trestu, tedy trestu smrti, který byl vykonán 12. března 1975 v pankrácké věznici v Praze oběšením.⁴⁵

Konec trestu smrti v Československu

Během druhé poloviny 80. let začalo docházet k vnitřním bojům o moc v rámci československé komunistické strany, které vedlo k nahrazení Gustava Husáka, tehdejšího generálního tajemníka Ústředního výboru KSČ, Milošem Jakešem. S těmito spory rostla také nespokojenost společnosti z politické represe, ekonomických problémů, nedostatku svobody a izolace od západního světa, na které komunistická strana nedokázala dostatečně reagovat. To vedlo k podepisování různých peticí a rozmnožování obsahů jako nezávislých knih, časopisů a letáků prezentujících zakázané a protirežimní myšlenky a názory. Vše vyvrcholilo dne 17. listopadu 1989, kdy došlo v Praze na Národní třídě k Sametové revoluci. Protestní akce se ale vedly po celé zemi. Tyto demonstrace spustily řetězec událostí vedoucích k pádu komunistického režimu na našem území.⁴⁶

Se změnou politické situace se nesly samozřejmě i obnovy právních zákonů. Prezidentem byl 29. prosince 1989 zvolen Václav Havel, který absolutní trest nepodporoval a byl pro jeho zrušení. Reformou trestního práva v roce 1990 došlo k jeho nahrazení, a to přesněji 1. července 1990 zákonem č. 175/1990 Sb. Místo něj byl jako výjimečný trest zaveden trest na odnětí svobody s minimální sazbou 15 až 25 let nebo na doživotí. V lednu 1991 pak Československo

⁴⁴ Rudé právo, ročník 1973, 7/11, dostupné: [online](#)

⁴⁵ Rudé právo, ročník 1974. 4/8, dostupné: [online](#)

⁴⁶ Změny politického systému ČR po roce 1989, dostupné: [online](#)

schválilo Listinu základních práv a svobod, která tento trest přímo zakazovala. Listina se stala součástí naší ústavy a tím byl trest smrti u nás definitivně zrušen.⁴⁷⁴⁸

Trest smrti byl západními zeměmi brán jako zastaralý a v jejich vyspělých právních systémech už většinou nebyl. I to Československo motivovalo k jeho zrušení. Dalším podnětem byla snaha připojit se k těmto zemím a stát se členem mezinárodních organizací sdružujících státy nepodporující tuto formu trestu.

Posledním popraveným v Československu byl Štefan Svitek za trojnásobnou vraždu. Poprava byla vykonána v Bratislavě v červnu 1989. V Čechách tak byl posledním popraveným Vladimír Lulek v únoru stejného roku.⁴⁹

Někteří se trestu smrti vyhnuli díky jeho zrušení, jako například Jaroslav Malý, který byl nejspíše vůbec posledním odsouzeným k absolutnímu trestu za trojnásobnou vraždu v lednu 1989. Skončil ve vězení, ve kterém pak v roce 1991 zemřel. Dalším je Zdeněk Vocásek, odsouzený za brutální dvojnásobnou vraždu, který si svůj doživotní trest dodnes odpykává ve vězení.⁵⁰

Případ Vladimíra Lulka⁵¹

Vladimír Lulek s jeho manželkou a čtyřmi dětmi bydleli v bytě u Hradce Králové. V minulosti si odseděl necelých 7 let ve vězení a byl opakovaně souzen za krádeže, loupeže a ublížení na zdraví.

Podnapilý se Vladimír 22. prosince 1986 vrátil z hospody spolu s jeho kamarádem. Došlo k hádce mezi ním a jeho manželkou, kterou následně napadl a ubodal. Kamarád utekl a na pomoc pobodané ženě přiběhla jejich sousedka, kterou také pobodal. Ta ale díky lékařské pomoci na rozdíl od jeho manželky přežila.

Lulek pokračoval v běsnění dál, a to chladnokrevným ubodáním čtyř dětí ve věku rok, sedm, osm a dvanáct let. Sám si pak snažil ublížit řeznými ranami na krku a zápěstí. Skončil stabilizovaný v královéhradecké nemocnici.

Při policejním výslechu pak své činy odmítal a tvrdil, že si je nepomatuje. Jeho okolí ho popisovalo jako násilného, a že jejich domácnost s manželkou nefungovala moc dobře.

⁴⁷ Václav Havel, dostupné: [online](#)

⁴⁸ BESTOVÁ: Trest smrti v německo-českém porovnání..., s. 140.

⁴⁹ CHMEL: Nejslavnější popravy..., s. 170.

⁵⁰ Poslední hrdelní soud ukončil před 25 lety život sadisty Svitka, dostupné: [online](#)

⁵¹ Případ Vladimíra Lulka, dostupné: [online](#)

Během soudního procesu se neprojevoval, nevypovídal ani věci nekomentoval. Podle znalců prý simuloval psychickou nemoc, která mu nebyla přiznána, a to i kvůli dopisu, který napsal jeho rodičům, kde se k činům doznal a popisoval své výčitky.

Jeho odvolání stejně jako žádost o milost byly zamítnuty. Dne 2. února roku 1989 se tak Vladimír Lulek stal posledním popraveným Čechem v pankrácké věznici.

Případ Štefana Svitka

Štefan Svitek byl od již od puberty problémovým chlapcem páchajícím trestné činy. Byl několikrát trestán. Ve vězení strávil celkem 8 let, a to za různé činy – krádeže, týrání zvířat, únosy a znásilnění. Jeho otec mu sám nebyl úplným vzorem jako alkoholik a násilník, kterým byl později i sám Štefan. Podstoupil protialkoholní a psychiatrickou léčbu ještě před dovršením 25 let.

Našel si manželku, která měla jednoho potomka z přechozího vztahu, s ním měla dceru a další dítě společně čekali. Na rodině si vybíjel zlost. Nakonec všichni skončili jako jeho oběti. Na celou rodinu brutálně zaútočil pomocí sekery a všechny tři umlátil. S těly pak sadisticky dále nakládal. Následující den se pokusil o neúspěšnou sebevraždu oběšením a byl dopaden policií.

Soudní psychologové ho popsali jako psychopata, silně agresivního se sklonem k sadomasochismu a zoofilii. On sám svého činu nelitoval a popisoval ho jako jeho nejsilnější sexuální zážitek.

Byl odsouzen soudem v Banské Bystrici k trestu smrti, který byl vykonán v Bratislavě 8. června 1989. Štefan Svitek je tak úplně posledním popraveným občanem v celém Československu.⁵²

Praktická část – metodika

Jako svůj úkol pro praktickou část jsem si stanovila pokusit se najít články pojednávající o trestu smrti ve veřejném tisku, popřípadě dostupné výzkumy a zkusit reflektovat, v jakém duchu se o něm vyjadřují.

Nejvíce budu pracovat s deníkem Rudé právo, který byl založen v roce 1920. Šlo o ústřední tiskový orgán KSČ, který podléhal cenzuře a byl ideologicky přizpůsoben aktuální propagandistické politice strany.⁵³

⁵² Případ Štefana Svitka, dostupné: [online](#)

⁵³ Rudé právo, dostupné: [online](#)

Rudé právo u nás bylo zpravodajským monopolem s cílem agitace, takže o kriminálních případech se v nich příliš nepsalo, a to až do 60. let. S rokem 1966 se začala v Rudém právu objevovat v rubrice takzvaná „Černá kronika“, která obsahovala články o těchto případech. Někdy jim byl věnován i samotný článek zprávy. Objevovaly se ale jen v případě, že se netiskla žádná důležitá stranická zpráva. Noviny sice tyto případy zveřejňovaly poměrně často, ale někdy docházelo k nedostatku informací nebo opomenutí, takže nebylo pravidlem, že by veřejnost byla informována o všech provedených trestech. Například o vykonání poprav Olgy Hepnarové v tisku zmínka nebyla, ačkoliv o jejích činech a soudu ano. Počátkem 80. let byly osoby uváděny pouze pod iniciálami, nikoliv pod celými jmény. K celým jménům se redakce vrátila až u posledních třech odsouzených.⁵⁴

Reflexe případu Karla Hermanna Franka

Po finálním verdiktu soudu byla publikována zpráva o jeho průběhu. „Vyslovuje se, že obžalovaný pozbývá navždy občanské cti, a že celé jmění obžalovaného propadá ve prospěch státu.“

Článek popisuje pocity odsouzeného a jeho chování spíše než samotný trest.

Hned na první úvodní straně vydaného Rudého práva den po vykonané popravě K. H. Franka můžeme vidět titulky „Dějinné spravedlnosti učiněno zadost“; „K. H. Frank odpykal své zločiny“. Článek zprvu pojednává o faktu, že celý proces soudu a následné popravy se udál v řádu hodin. Také upozorňuje na fakt, že stejně spravedlivý trest společnost očekává i u dalších zločinců, kteří byli nápomocnými hitlerovskými okupanty u nás. Pro závažnost a množství spáchaných trestných činů bylo rozhodnuto, že poprava bude veřejná. Je důraz na celistvost společnosti „odsouzením ve jménu celého lidstva“. Později článek píše o samotném procesu trestu. Nádvoří pankrácké věznice prý bylo plné lidí. Do chvíle, než byl trest vykonán je druhá část článku psaná ve smutném duchu. Po jeho vykonání je znovu kladen důraz na důvody, proč byl trest spravedlivý a čím vším se Frank provinil.⁵⁵

Z článku je cítit nejistota a strach společnosti. I přes to věří, že trest byl spravedlivým. Na veřejné popravě byla velká účast.

⁵⁴ Zpráva v tisku, dostupné: [online](#)

⁵⁵ Rudé právo, 1946, 5/23, str. 1-2., dostupné: [online](#)

Trest smrti jako varování

Dne 8. září 1978 bylo v souvislosti s případem, kdy tři ozbrojení muži – bratřenci Barešovi přepadli autobus s 39 studenty, na které mířili střelbyschopnými zbraněmi a vyhrožovali jim zastřelením, pokud nebudou postupovat podle jejich rozkazů. Nakonec zastřelili řidiče, který jim do poslední chvíle byl rukojmím. Jeden z banditů byl při přestřelce zabit. Zbylí dva odsouzeni, Jeden k trestu smrti a druhý k odnětí svobody na 25 let.

V článku je zmíněno, že tresty mají sloužit jako varování pro všechny, kteří by chtěli jít po vzoru této teroristické bandy.⁵⁶

Je vidět, že trest smrti měl být prezentován jako zastrašující a varovný pro všechny, kteří uvažovali nad trestnou činností.

Reflexe případu Milady Horákové

Ačkoliv případ M. Horákové a spol jsem detailně ve své práci nepopisovala, protože je velmi známý a chtěla jsem dát přednost méně proslulým, jde o jeden z největších, široce medializovaných a nespravedlivých procesů našich komunistických dějin. Proto bych se alespoň podrobněji chtěla podívat, jak se o něm psalo v tisku.⁵⁷

Případ Horákové a spol byl v Rudém právu označen jako „záškodnické spiknutí proti republice“ a jednotliví obžalovaní jsou popisováni hanlivými označeními jako „politici ztroskotanci, bezohlední kariéristé, trockističtí záškodníci, zrádci a zavilí nepřátelé pracujícího lidu a jeho lidově demokratické republiky. Článek popisuje, že proti organizované skupině je ve spisu „nesmírný počet množství faktů“ dokazující jejich vinu. Jejich třináctičlenná skupina znovu byla označena za teroristickou, velezrádnou a špionážní. Dále článek popisuje, jak odporné je hledět do jejich tváří a nadále oslavuje jméno republiky a jejího lidu, kterým jejich činy bylo ublíženo. Opět je o nich psáno útočně jako o pučistech, imperialistických agentech, fašistech a štváčích, kteří měli v plánu začít válku jako odplatu nacistické armády ze západního Německa. Údajně chtěli vzít továrny dělnické třídy a dostat je pod nadvládu velkostatkářů. Celkově sebrat lidu veškerá jejich práva a vymoženosti.⁵⁸

Z této interpretace, která informovala veřejnost o prvním soudu případu skupiny M. Horákové konajícím se v Praze 31. května 1950 jde říci, že obžalovaní byli opakovaně označeni

⁵⁶ Rudé právo, 1978, 9/8, str. 2., dostupné: [online](#)

⁵⁷ Více o procesu M.H. a spol, dostupné: [online](#)

⁵⁸ Rudé právo, 1950, 6/1, str. 3., dostupné: [online](#)

opovržlivými názvy a pracující lid, dělnická třída a lidově demokratická republika byly popisovány jako ublížení nebožáci čekající na spravedlnost.

Nejen redakce se o situaci vyjadřovala negativně. Stejně tak ji viděla veřejnost, která byla samozřejmě ovlivněna informacemi z medií. Růžena Holubová z Prahy 12, která poslouchala záznamy ze soudního procesu v rozhlase popisuje její nepochopení M. Horákové, jak si jako matka může přát válku a že se stydí za občany jako je ona. Označila ji za „nejhoršího zločince, který nemá místo v lidské společnosti“ a doufá v její potrestání. Naopak opěvuje „naše spravedlivé lidové soudce“ a „naši lidově demokratickou republiku“ označuje za klidnou. Říká, že špiónky jako Horáková jsou jí a dalším pracujícím ženám výstrahou a motivují je k „pevnějšímu semknutí a budování socialismu v naší vlasti, kterou si nenechají nikým rozvracet“. Její názor byl otisknut v Rudém právu.⁵⁹

Paní Holubová byla ideálem komunistické doby. Pracující žena, která šla se systémem, byla vyhrazena vůči protirežimním zločincům s podporující socialistickou morálkou. Nejspíše i to je důvod, proč byl její názor uveřejněn v hlavním stranickém tisku.

Den po soudu konajícím se 8. června 1950, během kterého byly odsouzeným uděleny tresty, o něm byla v novinách obsáhlá zmínka, a to pokrývající celkem tři strany, což je výjimečně dlouhé líčení oproti jiným. Už jen na úvodní první straně pojednávající o případu si můžeme všimnout nadpisu „Jménem republiky a jejího lidu“; „Rozsudek státního soudu dopadl plnou vahou na odpornou bandu velezrádců a špiónů“, kde je skupina opět nazývaná citově zbarveným názvem a dále podrobně vysvětluje proces. Můžeme v něm najít informace o obžalovaných, a to i velmi citlivé, jako například, že Jiří Hejda měl měsíční plat ve výši 71 000 Kčs, což je téměř nepředstavitelná částka pro většinu tehdejší populace. V roce 1949 se průměrná měsíční mzda pohybovala okolo 870 korun. O deset let později pak průměrná částka vzrostla na 9 000 Kčs.⁶⁰ Obě částky jsou ale výrazně nižší, než se udává u J. Hejdy.

Dále jsou pak zmíněny řeči prokurátorů a obhájců, kteří jen potvrdili vinu obžalovaných. Nic jiného jim také nezbývalo.

Posledním slovům obžalovaných je věnován pouze krátký odstavec obsahující věty jako „Soud dlouhou dobu naslouchal jejich slovům, i když líčili věci odlehlé. Co však nenalézají – jsou fakta, která by mohli říci na svou obhajobu.“ Z toho se zdá, že veřejnost a soud jejich výpovědi ani nezajímaly a slyšet je nechtěly. Pod dalším nadpisem „Nesmírné opovržení našeho lidu stíhá

⁵⁹ Rudé právo, 1950, 6/4, str. 1., Pro špióny nebude slitování, dostupné: [online](#)

⁶⁰ Co se dalo v historii koupit za sto korun, dostupné: [online](#)

zrádce“ se dočteme, že případ vzrušil miliony občanů. „S hněvem, odporem a hloubkou, svatou nenávistí k vlastizrádcům provázal náš lid každé slovo souzených zločinců.“ Následuje nacionalisticky napsaná část chválící společnost jako celek za výsledné, spravedlivé a zasloužené potrestání odsouzených. Zmiňuje, že rozsudek byl rozhodnutí nejen soudců, ale i lidu, který stejný názor prosazoval na schůzích a v tisících rezolucích adresovaných na ministerstvo spravedlnosti. Následuje opravdu dlouhý seznam táhnoucí se téměř přes čtyři sloupce údajných odesílatelů. V „Ohlasu dne“ je pak trestu věnován ještě jeden odstavec. „S naprostým souhlasem přijali všichni poctiví občané naší republiky zprávu o rozsudku [...]. Ještě nikdy nepřešlo v tak krátké době tolik rozhodných protestů, ve kterých pracujících žádali spravedlivý trest obžalovaným, jako při této příležitosti. [...]. Proto byl rozsudek, [...], přijat s takovým souhlasem.“⁶¹

Tento článek je krásnou ukázkou „perfektní“ socialistické společnosti, která drží při sobě jako celek a jednotně trestá osoby protirežimní. Také je vidět, že pro trest smrti bylo velmi značné procento společnosti a uznávali jej, jako spravedlivý trest. Tedy tak je to interpretováno a vyvstává zde otázka, nakolik můžeme hlas Rudého práva vydávat za hlas lidu a mínění jeho redaktorů za obecně platné, protože jak už bylo zmíněno, šlo o propagandistický tiskový orgán strany, která se chtěla prezentovat v určitém světle.

O provedeném trestu smrti M. Horákové, J. Buchala, O. Pecla a Z. Kalandra, který proběhl 27. června 1950 byla v tisku jen velmi krátká zmínka, že byl vykonán.⁶²

Reflexe případu Vladimíra Lulka

O provedeném soudu V. Lulka je záznam v tisku Rudého práva, ale bez jakéhokoliv doplňujícího komentáře. Ve zprávě je pouze sděleno, že byl odsouzen k trestu smrti a za jaké činy.⁶³

Vykonání absolutního trestu Vladimíra Lulka byl v Rudém právu zaznamenán bez jakéhokoliv podtónu. Zpráva se zdá čistě informativní.⁶⁴

A proč tomu tak bylo? Vladimír Lulek byl brutálním vrahem a stranická cenzura médií měla udržovat bezpečný a stabilní obraz socialistické společnosti. O kriminalitě tedy byla společnost informována pouze velmi omezeně nebo upraveně, protože neseděla do ideologického

⁶¹ Rudé právo, 1950, 6/9, str. 3-5., dostupné: [online](#)

⁶² Rudé právo, 1950, 6/28, str. 3., Rozsudek nad velezrádci vykonán, dostupné: [online](#)

⁶³ Rudé právo, 1988, 1/15, str. 2., dostupné: [online](#)

⁶⁴ Rudé právo, 1989, 2/3, str. 2., dostupné: [online](#)

vykreslení morálně zdravé socialistické společnosti. Celkově závažné kriminální případy byly často zamlčovány, aby se předešlo strachu, obavám či nedůvěře veřejnosti vůči socialistickému režimu.

Doba přelomu

Jak již zmíněno, absolutní trest byl v Československu reformou trestního práva nahrazen trestem doživotním v květnu 1990. S tímto rokem a celkově přelomem platnosti trestu přicházely spekulace a v tisku se začaly objevovat častěji články, rozhovory, či diskuse s tematikou „Trest smrti ano, či ne?“. Redaktoři psali názory odborníků i veřejnosti.

Dne 18. ledna byly vyslyšeny názory občanů pro a proti trestu smrti před budovou Federálního shromáždění. Na toto konto byla této otázce věnována strana ve 34. vydání Rudého práva z roku 1990 představující obě strany názorů. Na druhou stranu v této době už existují i nezávislá média, takže názor Rudého práva už je pouze jedním z mnoha hlasů. Nelze se tedy spoléhat na to, že v něm zazní všechny názory.

Argumenty podporující zrušení trestu se týkaly hlavně jeho nenapravitelnosti. Upozorňují na možnost justičních omylů odkazujících se obzvláště na politické procesy z 50. let. Také poukazují na nemorální stránku trestu a fakt, že do civilizované společnosti nepatří. Lidé v něm spíše hledají pomstu než spravedlnost, jak uvádějí. Navíc nelze prokázat jeho pozitivní vliv na pokles kriminality.

Článek poukazuje na fakt, že v zemích, kde je trest smrti stále zaveden, ho lidé chtějí zrušit. Naopak v těch, ve kterých došlo k jeho zrušení občané vytvářejí tlak na zákonodárce a usilují o jeho obnovu. Například ve Švédsku a Anglii, kde je trest zrušen, se začaly tvořit ohromné kampaně pro obnovení absolutního trestu po tom, co v nich došlo k závažným trestným činům, jako jsou mnohonásobné vraždy. Většinou k jeho znovuzavedení nedošlo.

Zastánci trestu obhajují svůj názor tím, že přestože je přes rok vykonáno okolo 100 vražd pouze 2 až 5 vrahů je odsouzeno k trestu absolutnímu. Nejde tedy podle nich o pomstu, či odvetu, ale pouze o nespokojenost s výší uloženého trestu na odnětí svobody. Považují ho za nedostatečný trest. Dále tvrdí, že pokud bude trest zrušen a nahrazen doživotním odnětím svobody, dochází k nežádoucím východiskům ze strany vězňů, a to k sebevraždám nebo útěkům, při kterých dochází k další trestné činnosti, jako je ublížení na zdraví nebo vraždě ostražky, občanů a dalších, za které navíc nemůžou být sankciováni tvrdším trestem, než byli doposud.

Jako možnosti řešení článek navrhuje větší edukaci společnosti o daném tématu a následně uskutečnit výzkum. Jednoznačně je ale pro minimální omezení trestu, který má doposud 31 trestných činů, za které může být udělen včetně těch vojenských.⁶⁵

Názor prokurátora Jiřího Teryngela v roce 1990

Například 28. března 1990 byl publikován rozhovor s tehdejším prokurátorem (později advokátem) J. Teryngem řešící přesně toto téma jako reakci na návrh federální vlády týkající se zrušení absolutního trestu. Teryngel je názoru, že promyšlených vražd je u nás minimum a jejich pachatele trest smrti neodradí, stejně tak, jako třeba teroristu a tím pádem trest postrádá odstrašující účinek. Říká, že je většina vražd provedena v afektu nebo pod vlivem návykových látek a tito pachatelé pak sami činu litují. „Navíc takovýto trest už nikoho nepřevychovává, nedává možnost napravit případný justiční omyl.“ Je tedy pro jeho zrušení. Na to, že část občanů jeho názor nesdílí, a že pro ně zůstane vrah nepotrestán. Teryngel reaguje tím, že si toho je vědom z dopisů a výzkumů veřejného mínění, ale doživotní odnětí svobody považuje jako sociální popravu odsouzeného, kterému jen společnost neodepřela poslední šanci. Dále uvádí, že poprav je od 60. let vykonáváno minimum, takže doživotní uvěznění pachatele není otázka peněz. Také zmiňuje situaci ve světě. „Ze západních zemí Evropy tento trest nezrušilo jen Turecko, ve světě pak celkem asi 110 zemí, převážně méně rozvinutých. Demokraticky a humánně řízené země se tohoto nejvyššího trestu zřekly. Oprávněně.“⁶⁶

Jiří Teryngel, jako prokurátor a odborník na trestní právo byl tedy pro jednoznačné zrušení trestu a viděl ho jako zastaralý.

Rozbor průzkumů veřejného mínění

V Rudém právu byl 3. června 1991 uveřejněn rozhovor s kriminologem Dr. Mikulášem Tominem, který reaguje na diskuse týkající se úměrností trestů a amnestií. Reaguje na požadavky občanů o obnovení trestu smrti, které přichází s údajným výbuchem brutality ve společnosti. I přes to, že Tomin chápe důvody vedoucí k jeho zrušení, domnívá se, že načasování jeho zrušení bylo nešťastné. Krátce po něm totiž došlo k brutální vraždě sedmiměsíčního děvčátka a dalším závažným vraždám, což rozpoutalo velké obavy mezi lidmi. Tomin se odkazuje na výsledky průzkumů veřejného mínění, které dlouhodobě ukazovaly docela stabilní postoje veřejnosti k tomuto trestu. Trend z roků 1947, 1969 a 1990 ukazuje, že kolem 50 % oslovených bylo pro zachování trestu a pouze třetina pro jeho zrušení. Počet

⁶⁵ Rudé právo, 1990, 2/9, str. 9., dostupné: [online](#)

⁶⁶ Rudé právo, 1990, 3/28, str. 3., Mučedníkovi vyhovuje, teroristu neodradí, dostupné: [online](#)

podporujících tento trest má ale tendenci narůstat s konkrétními případy. Například v případech vražd je pro trest smrti přes 70 % dotázaných. Pokud se jedná o brutální případy, jako je třeba vražda dítěte procenta pro se pohybují kolem devadesáti. Tomin tedy odhaduje, že krajně vysazených občanů proti trestu smrti je asi pouhých 10 %. Domnívá se, že bychom mohli dopadnout jako Francouzi, kteří trest po devíti letech od jeho zrušení z důvodu veřejného nátlaku obnovili. Navrhuje zrušit trest smrti na období 10 let „na zkoušku“ a po uplynutí této doby zvážit jeho obnovení. V roce 1969 pro podobný způsob „zkoušky“ se v průzkumu veřejného mínění vyjádřilo 61 % dotázaných pozitivně a jen čtvrtina s ním nesouhlasila. Sam je názoru, že kriminalita v následujících letech poroste.⁶⁷

Z obsahu je patrné, že mezi lidmi se šíří obavy a nejistota. Bojí se navyšující se kriminality, která podle nich není trestána spravedlivě a většina veřejnosti je dlouhodobě pro trest smrti. Obzvláště v případech vražd.

⁶⁷ Rudé právo, 1991, 6/3, str. 3., Když po zločinu nepřichází trest, dostupné: [online](#)

Závěr

V této práci jsem se zabývala historií trestu smrti v Československu v době poválečné a za komunistického režimu. Mým cílem bylo shrnout toto téma, poukázat na časté změny v trestním právu a soudnictví a nastínit aplikaci daných zákonů u dobových případů.

V praktické části jsem pak rozebrala, jak o těchto případech a obžalovaných bylo psáno ve veřejném tisku a snažila jsem se přijít na to, zda byla společnost spíše pro nebo proti absolutnímu trestu. Z mé práce vyplývá, že tisk Rudé právo, který byl stranický a propagoval propagandistické myšlenky komunismu psal o trestu smrti spíše opatrně ve většině případech, a to z důvodu, že kriminalita nezapadala do ideologických myšlenek socialistické společnosti. Pokud už byly uveřejňovány informace či rozborů daných případů, byly názory spíše zastávající se trestu smrti, čímž chtěl tehdejší systém ujistit veřejnost, že zločinci budou náležitě potrestáni. V některých případech ale byli obžalovaní odsouzeni neprávem, a to obzvláště v polických procesech.

U opravdových vrahů a zločinců můžeme nad otázkou „Trest smrti – ano nebo ne?“ spekulovat i dnes, kdy je v naprosté většině zemí absolutní trest nelegální. Tehdy byla po jeho zrušení většina společnosti pro zachování tohoto trestu, a to speciálně u závažných případů, protože například u brutálních nebo opakujících se vražd společnost shledávala odnětí svobody jako trest nedostatečný. Jak to vidí veřejnost dnes, zkoumá mnoho webů i studentů v jejich článcích a pracích. Práce by tedy mohla být výchozím bodem pro budoucí výzkum, týkající se podobné problematiky.

Jsem přesvědčena, že práce čtenáři nabízí náhled do doby, kdy trestní právo nebylo tak férové a stabilní, jako máme teď a pomůže nám si uvědomit, jak byl komunistický režim tvrdý.

Použitá literatura

- BESTOVÁ, Cornelié C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996.
- BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu*. Ostrava: Tilia, 1998.
- CHMEL, Ladislav. *Nejslavnější popravy*. Praha: Petrklíč, 2004.
- FENYK, Jaroslav. *Trestní právo*. In SKŘEJPKOVÁ, Petra (ed.). *Antologie československé právní vědy v letech 1918–1939*. Praha: Linde, 2009.
- FICO, Robert. *Trest smrti v česko-slovenskom trestnom práve*. Bratislava: Právnický inštitút Ministerstva spravodlivosti SR, 1991.
- FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. Praha: Gallery, 1999.
- HLAVÁČEK, Jaromír, KAUCKÝ, Tomáš. *Ve spárech nacismu*. Praha: Federální ústřední výbor Československého svazu protifašistických bojovníků, 1985.
- KUKLÍK, Jan. *Prezident Masaryk a trest smrti. Dějiny a současnost*, 1998, roč. 20, č. 5.
- KÝR, Aleš. *Pankrácká popraviště z let 1926–1989. Historická penologie*, 2006.
- LIŠKA, Otakar a kol. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006.
- MIŘIČKA, August. *Osnova československého zákona trestního*. *Právník*, 1922, roč. 41, sešit II.
- Rudé právo v letech 1946–1991. [cit. 2025-01-04]. Dostupné z: <https://ndk.cz/>
- Rudé právo v letech 1946–1991. [cit. 2025-01-04]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>
- SOLNAŘ, Vladimír. *Osnova trestního zákona*. *Právník*, 1926, roč. 65, sešit 8.
- SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009.
- ŠIMÁNKOVÁ, Alena, VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2003.
- CT24. *Konec K. H. Franka – oběšen jen tři hodiny po vynesení rozsudku* [online]. 2021 [cit. 2024-11-29]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/konec-k-h-franka-obesen-jen-tri-hodiny-po-vyneseni-rozsudku-149981>
- KRIMINALISTIKA.EU. *Kolínský – muzeum zla* [online]. 2018 [cit. 2024-11-19]. Dostupné z: <https://kriminalistika.eu/muzeumzla/kolinsky/kolinsky.html>

CT24. *Poslední hrdelní soud ukončil před 25 lety život sadisty Svitka* [online]. 2020 [cit. 2025-01-02]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/posledni-hrdelni-soud-ukoncil-pred-25-lety-zivot-sadisty-svitka-332554>

IDNES. *Poslední popravený vrah Vladimír Lulek* [online]. 2016 [cit. 2025-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/posledni-popraveny-vrah-vladimir-lulek.A161216_174228_krimi_cen

MASARYKOVA UNIVERZITA. *Změny politického systému ČR po roce 1989* [online]. 2013 [cit. 2024-12-27]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2013/Z0138/um/43684731/01_Text_Zmeny_politickeho_sytemu_CR_po_roce_1989.pdf

VÁCLAV HAVEL – KNIHOVNA. *Václav Havel – prezident* [online]. 2022 [cit. 2024-12-28]. Dostupné z: <https://www.vaclavhavel.cz/cs/vaclav-havel/prezident>

TOTALITA.CZ. *Pankrácký pomník obětem komunismu* [online]. 2019 [cit. 2024-12-09]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_praha_005.php

IDNES. *Žena za volantem se pomstila lidem na refýži* [online]. 2005 [cit. 2024-12-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/zena-za-volantem-se-pomstila-lidem-na-refyzi.A051107_131654_krimi_itu

IDNES. *Co se dalo v historii koupit za sto korun* [online]. 1999 [cit. 2025-01-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/co-se-dalo-v-historii-koupit-za-sto-korun.A_1999M301F02A

PANTHAREI. *Nezařazené II.* [online]. 2020 [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: <https://pantharei.estranky.cz/clanky/nezarazene-ii..html>

MDH21. *Rudé právo (1920–1995)* [online]. 2023 [cit. 2025-01-02]. Dostupné z: <https://www.mdh21.cz/slovník/rude-pravo-1920-1995/>